

Beleidsnotitie 2022
Stichting Oldenzaalse Musea

De volgende stap voor Oldenzaals Erfgoed

Sandra Schipper
Versie december 2021

Beleidsperiode 2016-2021

De Stichting Oldenzaalse Musea is ontstaan in 2016 door het samengaan van het Palthe Huis en de gezamenlijke stichting van museum de Pelgrim en Museum de Hofnar. Het samengaan van de musea was ingegeven door de gedachte dat de musea elkaar op deze manier zouden aanvullen en versterken. In de aanloopperiode voor het samengaan was er vanuit het Palthe Huis al ruim geïnvesteerd in plannen voor een vernieuwing van het museum. Deze plannen zijn vastgelegd in het 'Vijfjarenplan Museum het Palthe Huis; 2017 – 2022'. Het vijfjarenplan gaf richting aan het vernieuwingstraject van het museum, zowel fysiek als inhoudelijk. Ondanks dat het plan was geschreven voor het Palthe Huis gaf het op de thema's educatie, programmering en promotie ook zeker richting aan de stichting als geheel.

In de eerste twee jaren van de nieuwe stichting is hard gewerkt aan het realiseren van de fysieke plannen uit het stuk. Met de heropening van het Palthe Huis in 2018, inclusief de gerealiseerde nieuwbouw, kon de focus van de organisatie volledig verschuiven naar educatie, programmering en promotie. De stichting koos ervoor om een 'activiteiten gebaseerd' museum te zijn. Dit betekent dat er een divers aanbod van activiteiten wordt gerealiseerd die aansluiten op de diverse groepen van het museum. Met deze aanpak wil de stichting een bredere doelgroep aanspreken dan met het aanbieden van tentoonstellingen. Daarnaast is er ingezet op verankering van erfgoed in het basisonderwijs van Oldenzaal.

Inmiddels zijn we vijf jaar verder. De stichting heeft een enorme ontwikkeling doorgemaakt waarbij de organisatie is gegroeid van een 2 naar 9 medewerkers. Er staat een stevige programmering met vernieuwde publieksactiviteiten en educatieve projecten. De stichting heeft een zeer goede relatie met de lokale en regionale overheid en wordt ingezet als klankbord voor actuele ontwikkelingen zoals in de provinciale taskforce cultuur. Dankzij de goede reputatie en slagvaardigheid van de organisatie wordt deze in samenwerkingsverbanden inmiddels regelmatig ingezet als trekker van regionale projecten. De exploitatie is 65% gegroeid in omvang en daarnaast wordt er jaarlijks ongeveer een bedrag ter hoogte van € 150.000 geworven en besteed in diverse projecten. Alle scholen van Oldenzaal nemen de erfgoedleerlijn 'Erfgoed verbindt Oldenzaal' af en de eerste stappen richting het voortgezet onderwijs zijn gezet met het project 'Chillen op de Beeldbank'.

We concluderen dat het meeste van onze doelstellingen uit het vijfjarenplan zijn behaald en we op sommige vlakken zelfs verder zijn dan we hadden kunnen denken. Daarnaast worden de plannen voor vernieuwing van museum de Pelgrim en museum de Hofnar steeds meer concreet. Een ontwikkeling die een enorme impuls kan gaan geven aan de stichting en ruimte biedt voor nieuwe ambities. Een logisch moment dus om richting te geven aan de komende periode in de vorm van een beleidsnotitie. De basisuitgangspunten, zoals geformuleerd in het vijfjarenplan, blijven overeind.

De basis

Belangrijke basis van de werkwijze van de stichting is gestoeld in de strategische uitgangspunten zoals benoemd in het vijfjarenplan in 2016. Deze strategische uitgangspunten zijn nog steeds actueel en zullen ook in de komende periode gelden als onderlegger voor de keuzes binnen de organisatie.

1. Het museum als spin in het web

De stichting wil zich sterk verbinden aan haar omgeving. Samenwerking in alle vormen en maten is hiervoor essentieel. De stichting gaat samenwerking aan met een veelheid aan partners uit het bedrijfsleven, toeristisch bedrijfsleven, culturele instellingen en onderwijs. Een samenwerking kan

vorm krijgen in een arrangement, een tentoonstelling, concert, advertentie, website, wandeling, evenement, lespakket, publicatie of iets totaal anders. Met name op het vlak van cultuur speelt de stichting binnen Oldenzaal een centrale rol door nieuwe culturele initiatieven te ontwikkelen en integraal samen te werken met andere culturele instellingen. Op het gebied van erfgoed is de stichting een verbindende factor die ondersteuning biedt aan organisaties die afhankelijk zijn van inzet van vrijwilligers.

2. Het museum als gemeenschapshuis

Musea hebben niet alleen een functie voor hun bezoekers en in het beheer en behoud van hun collecties, zij vervullen ook een belangrijke sociaal-culturele rol. Naast dat het museum het verhaal van de stad vertelt moet er ook aandacht zijn voor het behoud van het immaterieel erfgoed zoals lokale gebruiken. De stichting wil maatschappelijk verantwoord ondernemen. Het wil een plek zijn die bijdraagt aan de participatie van inwoners van Oldenzaal door het beschikbaar stellen van werkervaringsplaatsen en ruimte te bieden aan burgerinitiatieven die raken aan de thematiek van het museum. Onderdeel van het museum als gemeenschapshuis is ook de rol die het heeft als educatieve instelling. Het museum is de plek waar informatie wordt verzameld en het verhaal van Oldenzaal wordt verteld. Voor leerlingen in het basis- en voortgezet onderwijs is het de beste plek om kennis te maken met deze rijke geschiedenis. Door de geschiedenis zichtbaar te maken in de stad wordt niet alleen het verhaal van het museum versterkt, maar wordt ook de zichtbaarheid van het museum vergroot. Activiteiten van het museum vinden ook plaats in de stad en dragen zo bij aan de leefbaarheid.

3. Innovatief museumbeleid

De stichting wil dat bezoekers en bewoners van Oldenzaal in aanraking komen met de historie van Oldenzaal. Hoe dat gebeurt is niet altijd belangrijk en dat hoeft zeker niet altijd een museumbezoek te zijn. Soms kan een bijzondere (innovatieve) activiteit of gebeurtenis net datgene zijn dat de interesse opwekt waardoor de opgedane kennis uiteindelijk zelf veel langer beklijft. Innovatief museumbeleid is sinds een aantal jaar een veel gehoorde term in museumland. Doel van innovatie is om een betere versie van het huidige aanbod te realiseren. Als museum kan je op vele vlakken innoveren. Door de collectie op een nieuwe manier in te zetten, andere activiteiten te organiseren of nieuwe concepten te lanceren. Echt onderscheiden op het vlak van innovatie doe je als museum door buiten de comfortzone te stappen. Door samen te werken met partners die op het eerste oog onlogisch zijn, of een activiteit te ontwikkelen die niet lijkt te passen bij een museum kunnen bijzondere dingen ontstaan. Innovatief beleid moet uiteindelijk uitmonden in meer bezoekers, sterkere verankering in de stad, nieuwe inkomstenbronnen of op een andere manier bijdragen aan de missie en de doelstelling.

4. Samenwerking met het toeristisch bedrijfsleven

Als 'toeristische attractie' moeten musea de concurrentie aan gaan met een veelheid aan andere dagbestedingsmogelijkheden. Omdat een museum uiteindelijk niet te vergelijken is met een attractiepark zal het zich vooral moeten onderscheiden binnen het museale aanbod. Om zich te onderscheiden ten opzichte van andere musea is het allereerst belangrijk dat een museum zichtbaar en vindbaar is. Daarnaast moeten bijzondere aansprekende producten zorgen voor meer bezoekers. Vanuit het museum wordt samenwerking gezocht met de toeristische ondernemers in de directe omgeving. Dit gebeurt in de vorm van arrangementen en het gezamenlijk ontwikkelen van activiteiten.

5. Duurzaamheid

Duurzaamheid is een thema dat op verschillende niveaus in de organisatie wordt doorgevoerd. Zo wordt bij de inrichting van de musea aandacht besteed aan de duurzaamheid van de presentaties. De inrichting moet toekomstbestendig zijn en een langere periode (minimaal 15 jaar) mee kunnen. Daarnaast is er natuurlijk aandacht voor het gebruik van gerecyclede materialen en materialen met een keurmerk zoals FSC.

6. Onderscheidend vermogen van de locatie beter benutten

Met het kenmerkende gebouw, de tuin en het koetshuis heeft het Palthe Huis een bijzondere locatie met veel mogelijkheden. In 2022 wordt daar hopelijk het karakteristieke Michgoriushuis aan toegevoegd. De musea willen een plek zijn die leeft, waar dingen gebeuren en mensen samen komen. De locaties worden ingezet voor grote en kleine activiteiten, binnen of buiten.

Het nu

Op dit moment zijn er een drietal ontwikkelingen die een belangrijke rol spelen in de doorontwikkeling van de stichting. Deze zaken zullen in ieder geval de komende 2 jaar een onderdeel zijn van de activiteiten van de organisatie. Het betreft de hierna volgende ontwikkelingen.

De collectie op orde

Dankzij een in 2021 verstrekte subsidie van het Mondriaan fonds is sinds november 2021 een collectiemedewerker aan de slag gegaan met de collecties. Dit was een zeer noodzakelijke ontwikkeling. In de afgelopen decennia is door verschillende personen gewerkt aan de collecties en was er geen helder collectiebeleid. Het gevolg hiervan is dat de collectie niet volledig in beeld is, de registratie onvolledig en de collectie overcompleteet. De beperkingen van de huidige depots heeft er ook toe geleid dat stukken onnodig en soms onherstelbaar zijn beschadigd. Op dit moment is gestart met een inventarisatie van de collecties en registraties en het schrijven van een collectieplan. In een traject van 2 jaar zal gewerkt worden aan de registratie, herinrichting van de depots, afstoting van stukken wanneer noodzakelijk en restauraties waar nodig. De verwachting is dat er in dit traject ook veel bijzondere objecten boven komen die de context van de organisatie overstijgen. We stellen ons ten doel deze stukken een zo goed mogelijke plek te geven. Tegelijkertijd wordt een groot deel van de collecties ontsloten via een beeldbank voor het brede publiek. Het doel is om richting de toekomst het beheer en behoud van de collectie op orde te hebben en daarmee de mogelijkheden om deze in te zetten en ontsluiten op diverse manieren.

Oprichting historische vereniging

De oprichting van een historische vereniging is iets dat al een lange tijd speelt in Oldenzaal. Zowel vanuit de bewoners als vanuit de gemeente is dit een duidelijke wens. Sinds twee jaar lopen er gesprekken met een aantal vertegenwoordigers van stichtingen om de vereniging op te starten. Mede dankzij corona heeft dit proces wat vertraging opgelopen. Momenteel is er een werkgroep en wordt er actief gezocht naar bestuursleden. De hoop is dat de stichting in 2022 opgericht zal worden. De stichting Oldenzaalse Musea wil als basis gaan dienen voor de historische vereniging door het beiden van een ruimte om samen te komen, een bestaand archief en bibliotheek en het blad Ons Oldenzaal. De intentie is om door middel van de Historische Vereniging nog meer bewoners van Oldenzaal met liefde voor historie toegang te bieden tot de collecties en actieve participatie te bevorderen.

Michgoriushuis

De ontoegankelijke locatie van De Hofnar en De Pelgrim blijft een belangrijk item in binnen de stichting. Ook de exploitatie van de Hofnar, dat jaarlijks een financieel tekort laat zien is een blijvend

probleem. Met de eerste stappen in het onderzoeken van de haalbaarheid van het Michgoriushuis is er zicht op een mogelijke oplossing. Het doel is om met de collecties van beide musea invulling te gaan geven aan een museale presentatie rondom het thema religie dat één van de drie historische pijlers is van Oldenzaal. Daarnaast wordt er gekeken hoe invulling kan worden gegeven aan 'Hanzen' en 'Textiel' om het geheel te complementeren. Uit het haalbaarheidsonderzoek is gebleken dat er regionaal ook mooie kansen liggen voor Oldenzaal als het gaat om erfgoed. Er zijn interessante mogelijkheden en veel interesse voor mogelijke samenwerkingen met regionale partners. Oldenzaal zou hiermee in een regionaal gat kunnen springen om zaken te verbinden en nieuwe initiatieven te faciliteren. Hoe dit traject zich in de komende periode verder zal ontwikkelen is afhankelijk van bestuurlijke besluitvorming vanuit de gemeente Oldenzaal. De stichting zal zich in 2022 inzetten om de plannen uit het haalbaarheidsonderzoek verder te ontwikkelen en hopelijk ook ten uitvoer te gaan brengen. Realisatie van de plannen is een belangrijk onderdeel in de volgende stap voor Oldenzaals Erfgoed.

De Toekomst

De titel van dit beleidsstuk is 'De volgende stap voor Oldenzaals erfgoed'. De stichting is van mening dat met de groei van de afgelopen jaren een basis is gelegd die een scala aan mogelijkheden biedt voor de toekomst. Mogelijkheden die het erfgoed van Oldenzaal nog beter op de kaart zullen zetten, die kunnen bijdragen aan de levendigheid van Oldenzaal, aan cultuurparticipatie in Oldenzaal. Ook zijn er mogelijkheden om Oldenzaal regionaal sterker te profileren en positioneren binnen het erfgoedveld. De hiervoor geschetste ontwikkelingen zijn hier al een eerste aanzet toe.

Om richting te geven aan de toekomst van de stichting is de in 2016 geformuleerde missie en doel van de stichting kritisch bekeken. In hoeverre passen beide nog bij de stichting over 5 of 10 jaar? Een scherpere formulering, passend bij de ambities, heeft geleid tot de volgende missie:

De missie van de Stichting Oldenzaalse Musea is het bieden van een erfgoedkenniscentrum voor Oldenzaal en de historische omgeving dat een centrale en leidende rol heeft in het lokale erfgoednetwerk met als basis de collecties en twee musea die behoren tot de stichting.

De definitie van erfgoed die wij hierbij willen hanteren omvat zowel het materiële (museale collecties, archief, archeologie, bouwhistorie) als het immateriële (verhalen, gebruiken, taal, tradities). Onze rol als verbindend kenniscentrum is niet om alle kennis in huis te hebben, maar om als spin in het web verschillende personen met kennis aan elkaar verbinden. Deze aanpak leidt tot het volgende doel:

Het doel van de Stichting Oldenzaalse Musea is om vanuit de eigen museale kennis en collecties een verbinder te zijn van personen, organisaties, informatie, kennis en materiaal over de regio ten behoeve van onderzoek en laagdrempelige ontsluiting, om verankerd in de Oldenzaalse samenleving een bijdrage te leveren aan het historisch besef door middel van educatie en om een initiator en trekker te zijn van vernieuwende projecten met lokale en regionale partners.

Als verbindend kenniscentrum wil de stichting de rol pakken verbinder van personen en organisaties met als doel te bevorderen dat deze personen en organisaties meer kennis gaan vergaren. Niet zelf de kennis vergaren maar organiseren dat de kennis wordt vergaard. De basis hiervoor vormt onze interne kennis vanuit de collecties (museaal, archeologie, archief). Het doel van het vergaren van kennis is uiteindelijk wel publieksgericht. Educatie blijft een belangrijk onderdeel. Het is onze meest sterke verankering in de Oldenzaalse samenleving, vanaf het basisonderwijs tot en met de woon- en zorgcentra. Het is een belangrijke functie die we ook in de toekomst willen blijven vervullen. Het onder de aandacht blijven brengen van erfgoed door middel van activiteiten, programmering en

evenementen, in samenwerking blijft van belang om het erfgoed toegankelijk te maken en het historisch bewustzijn te vergroten. Op zoek gaan naar nadere contacten met bedrijfsleven in en rondom Oldenzaal zal hier in de komende jaren ook onderdeel zijn.

Conclusie

De volgende stap voor Oldenzaals erfgoed is voort bouwen op de basis die in de afgelopen jaren is gelegd. Door de focus van de stichting te verscherpen en de huidige ontwikkelingen door te zetten kan Oldenzaal in de toekomst een nog grotere rol gaan vervullen ten aanzien van erfgoed in de regio. Investeren in de musea om de opgedane kennis en netwerk niet verloren te laten gaan is essentieel. Het blijft dan ook van belang om hier samen met de gemeente Oldenzaal in op te blijven trekken.